

escoles. De l'altra, el periodisme específicament polític, lligat a la reinstauració del Govern de la Generalitat i a l'adveniment de la Segona República l'abril de 1931. L'ideari guansenià es decantarà cada vegada més cap a l'esquerra, gràcies novament al mestratge de Rovira i Virgili, i evolucionarà, com el seu mentor, d'Acció Catalana a Esquerra Republicana de Catalunya (Francesc Macià esdevindrà el símbol de la llibertat que desitja per al país). Els articles polítics mostren un rebuig del dogmatisme en tant que Guansé és capaç de valorar les aportacions d'altres sectors catalanistes, ni que siguin als antípodes del seu (com els que representen Jaume Bofill i Mates o Francesc Cambó, de qui criticarà, però, el seu oportunisme en posar-se al costat de les dretes espanyoles durant el Bienni Negre). I també un atac furibund a la dreta més intransigent i conservadora (acusa els sectors catòlics de ser un dels culpables de l'endarreriment social). Una simbiosi entre republicanisme i catalanisme que culminarà amb la demanda d'un front autonomista i republicà per a les eleccions del febrer de 1936 i que tindrà la seva continuïtat en l'articulisme nascut arran del cop d'estat del juliol del mateix any, a partir del qual l'autor orientarà la seva actuació pública a combatre el feixisme però també els excessos anarcosindicalistes. El volum acaba amb unes sintètiques conclusions i es complementa amb les referències bibliogràfiques dels articles citats —gairébe quatre-cents— i amb una bibliografia general sobre l'autor i el període.

El batec de l'època. Domènec Guansé i el periodisme (1918-1936) és, de definitiva, una aportació de primer ordre a l'estudi d'aquest, encara no prou conegut ni valorat, home de lletres. I, *in extenso*, sobre la cultura catalana dels anys vint i trenta del segle passat. Com hem assenyalat a l'inici de la ressenya, el llibre és només una part de la tesi d'Isarch. El rigor i excel·lència del que s'ha publicat, com es fa evident en l'argumentació i en l'aportació documental que s'hi desplega, ens impelleix a demanar que vegi la llum la resta de la tesi: no en va Guansé va ser un dels millors crítics literaris de la seva època (no desmereixen, en aquest àmbit, les seves aportacions al costat de les d'una figura gegantina com la de Carles Riba) i un digne narrador (potser caldria plantejar-se la reedició de les novel·les *Les cadenes d'Eva* i *Una nit*). Una tasca en què les editorials i les institucions s'hi haurien d'implicar de manera immediata i sense excuses que hi valguin.

AMAT, Jordi: *Vèncer la por. Vida de Gabriel Ferrater*, Barcelona: Edicions 62, 2022.

JOSEP MURGADES

Universitat de Barcelona
murgades@ub.edu

Truisme. O no. Un jutge escriu sentències. Un metge escriu diagnòstics. Un periodista escriu reports. Cap d'ells no és per això un escriptor. O, si més no, no se'n diu, ni li'n diuen. Un filòleg, pel fet d'escriure les seves lectures, és per això un

escriptor? A dreta llei no hauria tampoc de ser-ho. Tret és clar que, tot contravenint regles i exigències del seu ofici, no s'atribueixi prerrogatives que només a l'escriptor —o «artista creatiu»— són permeses (segons venia a formular oportunament E. M. Forster en la introducció a *Aspects of the Novel*, 1927).

L'autor de *Vèncer la por. Vida de Gabriel Ferrater*, Jordi Amat, en la solapa interior del llibre es presenta com a «filòleg i escriptor». És ben lliure de fer-ho. Sobretot quan hi ha tants de col·legues filòlegs que no saben ni poden estar-se d'afegir, a continuació d'allò que pròpiament són, l'etiqueta —el *brand?*— «escriptor».

Cal creure que si Jordi Amat actua semblantment no és perquè consideri insuficient la condició de filòleg. Sinó perquè així deu voler ja advertir-nos que el producte que tan oportun(ist)ament ens brinda, sense desmerèixer bo i gens de la indispensable formació filològica en què recolza, presenta sovint característiques més aviat atribuïbles a la d'escriptor que, com a tal, va per lliure i les amolla sense engaltar gaire.

Dit altrament: res o ben poc a veure, doncs, amb altres obres del gènere biogràfic; com podrien ser, entre tantíssimes d'altres, la d'Albert Manent sobre Josep Carner (1969), la de Jaume Medina sobre Carles Riba (1989), la de Manuel Guerrero sobre J. V. Foix (1996). De fet, el subtítol escollit no enganya: no s'hi parla de biografia, sinó de «vida». Doncs això mateix.

Factura formal. Estil. Enceta Amat el seu llibre amb un començament literari ben acreditat: *in medias res* d'un periple vital, però *ab ovo* de l'obra que s'hi ha generat. La sintaxi llisca fluent a còpia de parataxi. Sense per això renunciar de vegades a un cert ritme sincopat. La *dispositio* s'estructura tot entrelaçant vida i obra, obra i vida. No debades, segons encertada observació d'Amat, GF s'exercita en «una reflexió sostinguda sobre com funciona la literatura per poder entendre com funciona la vida» (p. 142), i perquè «llegeix no com un erudit sinó com un lector que busca coneixement» (p. 177).

Idea força. Vertebrades totes dues, vida i obra, obra i vida, a través d'una idea força: la por. Por de «fracassar en la vida adulta» (p. 161); de no saber com desempallegar-se'n (p. 169); d'imaginar-se-la en altri (p. ex. en Rubén Darío, p. 179); o bé refocil·lant-se en l'experimentada per qui tanta n'havia causada (l'Oliva, p. 209); de preveure-la absolutament victoriosa un pic arribada la vellesa (p. 196); de patir-la per una realitat tan prosaica com la manca de diners (p. 252); de sentir-se incapaç de conviure-hi si no és amb el got de tub ben ple (p. 358); i, doncs, el suïcidi com a única solució per perdre-la definitivament (p. 373).

Un suïcidi pronunciat (p. 166) i consumat davant el context d'una joventut inaferrable (p. 218). ¿Cabria aquí demanar-se si GF coneixia la novel·la de Gabriel Chevallier *La peur* (1930), on es parlava, en la seva segona part, «Embusqué», de combatents francesos de Verdun suïcidant-se per por de morir d'una manera atroç (en el cas de Ferrater, la d'assistir a la irrupció de la seva decrepitud)?

Aportació comprensiva. I també esbargívola. L'assaig de Jordi Amat, sempre des de la detenció en la trajectòria vital del protagonista, pot en alguns casos con-

tribuir parcialment a la millor comprensió d'algunes manifestacions de l'obra de GF: d'uns quants poemes (ps. 12-13, 22-23, 84-86, 95, 218-219, 245, 283); també amb la notícia d'un dietari d'aforismes, desconegut fins ara, cremat per ell mateix (p. 169), i del qual se n'haurien conservat uns pocs (ps. 173-174).

Els tons eventualment hagiogràfics que ça i lla prodiga Amat a propòsit de GF (ps. 72, 129, 224, 255, 282, 322, 331), per bé que compartibles des de la simple opinió de molts lectors, són això, judicis de valor que, indemostrats com a tals, difícilment s'adiuen amb els requisits propis de tot treball acadèmic. Però ja hem vist que Amat, a més de filòleg, és «escriptor»...

És llavors en virtut d'aquesta (auto)atribució que Amat recorre tot sovint a la deriva merament anecdòtica, feta la major part de xafarderies: jocoses (ps. 39, 116, 165); irrellevants (ps. 75, 80-81, 368); impagables (p. 346 —Espriu a propòsit de Ferrater—; p. 316 —un destacat dirigent del PSOE local qualificant Joan Fuster de «fundador del “feixisme catalanista”»). Etc.

Una variada oferta de *potins* que, si no diu més del retratista que del retratat, sí que diu prou més del «retratari» —valguin aquí mot i concepte, per analogia amb la noció de *narrataire* encunyada per Gerald Prince el 1973—; o sigui, d'un públic més procliu a les enraonies que a l'intel·lecte, més disposat a complaure's parlant de persones que no pas de coses —d'acord amb la subtil distinció feta avinent per E. H. Carr a *What is History?* (1961, p. 42) entre el que fa el *people* i el que fa el *gentlefolk*.

Balanç final. I bé, el safareig no és patrimoni exclusiu del ram marmanyerista; prou que s'hi abonen també —i com!— lletraferits i plumífers de tota mena. I haver fixat per escrit suposicions, hipèrboles i contalles d'un personatge que, com GF, tant es prestava a congriar-les, no deixa de tenir la seva gràcia. Baldament sigui traient a relluir aquella «placenta personal» de GF que aquest retreia a segons quins literats de no saber-se rentar (ps. 174, 207).

«La carn vol carn» certifica Amat com a constant de la poesia de GF (p. 23). I la faixeta publicitària de què va proveït el llibre proclama «més enllà del mite: la vida d'un home». Doncs igualment sí. Tot mite, com va ser-ho ja en vida el nostre homenot, té també menester de carn. Ara, amb Jordi Amat, té ja GF qui la hi ha renovada i augmentada a cent anys del naixement i cinquanta del decés.

Objeccions. Llengua: els veredictes d'un jurat (literari o judicial) no es «fallen» (ps. 12, 25), sinó que es decideixen; si un televisor s'engega, i no «s'encén» (p. 373), t'estalvies de tenir un extintor a mà; malament si a una persona la «truques» (p. 377), com si fos un cotxe, en lloc de li truques; «Colliure» (p. 311) és la hibridació aberrant del genuí Cotlliure i l'afrancesat Collioure; i, encara, en el mateix context geogràfic, situar Prada de Conflent al «sud de França» (p. 369) no deixa de ser una concessió al jacobinisme.

Errates: llegir «lítica» (p. 34) on més aviat escauria lírica sempre es presta a deixar volar més del compte la imaginació...; i segur que fa les delícies de tot menjamarxistes trobar-nos que el nom de fonts de Sacristán no és Manuel sinó «Manual» (p. 14).

Resolucions o no: tot i ser aquesta, segons hem vist, una biografia més aviat *ad usum populi*, ¿calia donar la traducció de textos citats en anglès, en francès...?; ¿no hauria resultat molt més satisfactori, a tota mena d'efectes (tant erudits com simplement tafaners), dotar-la d'un índex onomàstic?

Remarca textual. Cita Jordi Amat (p. 210) els darrers versos de l'«In memoriam» a partir de la primera edició del *Da nuces pueris* (1960), criteri altrament ben legítim. On, al vers 342, d'un total de 350, es llegeix «un argentí de Saint-Germain [...]».

En l'edició del mateix poema a *Les dones i els dies* (1968), però, com en totes les posteriors, així com també a les traduccions espanyoles de 1979 i 2002, la lectura que hi figura és «un oranès de Saint-Germain [...]».

Una variant més que significativa que Jordi Cornudella, en la seva edició crítica de 2018 de tot el corpus poètic ferraterià, es limita a consignar, sense ulterior aclariment. I sembla que ningú no hi hagi reparat fins ara. Ni tan sols el «visionari doctor Tosquelles» (l'adjectivació del personatge és de Núria Perpinyà, *Gabriel Ferrater: recepció i contradicció*, 1997, p. 133), autor d'una diguem-ne monografia sobre el poema en qüestió: *Funció poètica i psicoteràpia. Una lectura de «In Memoriam» de Gabriel Ferrater* (Reus, 1985).

Llavors: qui podria ser «un argentí de Saint-Germain [...]» si no Julio Cortázar?, exiliat a París des del 1951. I qui «un oranès de Saint-Germain [...]» si no Albert Camus?, nascut a la vora d'Orà. Al·ludits tots dos metonímicament per invocació del barri parisenc on es va coure l'existencialisme.

Ara: si no hi ha per manera de saber què va dur GF a substituir l'un per l'altre, i si acordàvem que feia més per aquest últim que no pas per l'altre això de «literar o filosofar» (v. 344) sobre la por, aleshores ¿què ha passat aquí?

El filòleg, pobret, tot i no disposar de la patent de barra lliure de què gaudeix l'escriptor, sempre pot tanmateix recórrer, amb tantes reserves com calgui, a l'*emendatio ope ingenii*. I pressuposar, en aquest cas, que a qui es referia GF ja de bon antuvi era a Camus. I, doncs, que hauria escrit *argelí*; bé per un hipotètic desconeixement de la forma genuïna, *algerià*, bé més aviat perquè la forma espúria li permetia de mantenir el decasíl·lab. Però a la impremta, per error de *lectio facillior* li ho haurien trabucat en *argentí* (!).

Que ferraterians, ferrateròlegs i ferrateròfils (ferrateròfobs, absteniu-vos) hi diguin la seva.